

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. III. An revelationes privatæ ad objectum fidei pertineant?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

per Apostolos, per Summum Pontificem, & Concilia loquenti, resolvitur partialiter in Ecclesia auctoritatem. Consequentia patet, tum ex paritate rationis, tum etiam quia 2. ad Corinth. 5. Apostoli proponentes res fidei, dicuntur Christi legati, seu pro Christo legatione fungi.

61. Denique: Si quæras ab aliquo fidei, quare credis Deum esse Trinum & Unum? Respondebit, quia Deus revelavit. Si verò iterum quæras, unde scis Deum revelasse? Respondebit, quia Ecclesia dicit: Ergo ultima fidei nostræ resolutio sit in Ecclesia, non verò in primam veritatem revelantem.

62. Sed hæc levia sunt, & facile dilui possunt. Ad primum enim responderetur, Apostolum reducere fidem ad prædicationem Apostolorum, & propositionem Ecclesiæ, non ut rationem formalem assentiendi, sed solum ut in conditionem applicanti; eo proportionali modo, quo apprehensio intellectus est conditio applicans objectum formale voluntatis, scilicet bonitatem, ut in secunda probatione conclusionis declaravimus.

63. Ad secundum dicendum, verba illa Augustini, non significare Ecclesiæ auctoritatem esse motivum, seu rationem formalem cur credamus Evangelio, sed solum illam esse ordinarium medium cognoscendi quid sit pro Evangelio recipiendum; unde ex illo testimonio solum potest colligi, ultimam fidei nostræ resolutionem, quoad propositionem & revelationem credendorum, fieri in ipsam Ecclesiam, ut in prima conclusione docuimus; non verò quoad assensum mysteriis revelatis, de quo est questio in præsentia.

64. Ad tertium respondeo, hæreticum distinguere fidei in eo quod fidei creditur primæ veritati revelanti, ut obiecto formali sub quo fidei, & Ecclesiæ ut infallibili regulæ in proponendo res fidei; hæreticus verò neque etiam isto modo credit Ecclesiæ proponenti, & consequenter nec primæ veritati revelanti; cum Deus revelaverit Ecclesiam in proponendis rebus fidei errare non posse.

65. Ad quartum, concessa Antecedente, nego consequentiam, & paritatem: Ratio verò disparitatis est, quia cum fides, quæ creditur Regi per legatos suos loquenti, sit humana, non est mirum quod pars ejus obiecti formalis sub quo, sit præter auctoritatem Regis, auctoritas ipsa Legati; subindeque nec quod in utramque resolvatur quoad assensum: at verò fides nostra totaliter divina est; unde testimonium humanum, sive auctoritas Ecclesiæ, quæ est quid creatum, non potest esse ejus obiectum formale sub quo, etiam parziale, sed tantum conditio requisita ad ejus motionem & causalitatem: sicut propositio bonitatis obiecti, est tantum conditio necessaria, ut bonitas moveat voluntatem ad sui amorem & prosecutionem.

66. Ad ultimum solutio patet ex dictis: resolutio enim fidei nostræ sit in Ecclesiam, ut in regulam proponentem credenda, & ea discernentem à non credendis; non verò ut in rationem formalem credendi, seu assentiendi mysteriis revelatis: hæc enim non potest esse aliquid creatum, vel mixtum ex creato & increato, sed solum ipsa prima veritas in dicendo, ut in ultima probatione nostræ conclusionis ostendimus. Unde egregie Cassianus: *Deus hoc dixit: verbum illius summa ratio est: removeo argumenta, removeo disputationes, sola mihi ad credulitatem sufficit persona dicentis.*

ARTICULUS III.

An revelationes private ad obiectum

fidei pertineant?

Notandum primò, revelationem aliquam posse dici privatam duobus modis. Primò ex parte personæ cui fit, quando scilicet aliquid revelatur per aliquam personam particularem, v. g. per S. Birgittam, vel S. Catharinam Senensem, non verò per Ecclesiæ Principes, ut per Prophetas, Apostolos, & universales Pastores, quos Deus esse voluit quasi universalis instrumenta, ad manifestandam doctrinam celestem, & quasi celos quosdam in hoc spiritali mundo Ecclesiæ. Secundò ex parte rei propositæ seu revelatæ, quando nimirum veritas quæ manifestatur, ad communem totius Ecclesiæ utilitatem & instructionem non pertinet, nec ordinem habet ad Deum, ut ad obiectum formale quod nostræ fidei: v. g. si Deus mihi revelaret numerum stellarum quæ sunt in celo, vel arenarum quæ sunt in litore maris, vel ea quæ modo sunt apud Indos & Tartaros, talis revelatio diceretur privata, non solum ex parte personæ, sed etiam ex parte materiæ, seu rei quæ manifestaretur & revelaretur: Si verò aliquid ad commune totius Ecclesiæ instructionem pertinet mihi patefaceret, talis revelatio esset solummodo privata ex parte personæ, non verò ex parte materiæ, seu rei revelatæ.

Notandum secundo, fidem dupliciter considerari posse: primò ut est Catholica, seu universalis, & spectat ad totam Ecclesiam, per totum orbem diffusam: secundo ut est Theologica & divina, seu quatenus respicit divinam veritatem revelantem, ejusque testimonio innititur.

His præmissis, facile poterit resolvi difficultas proposita, quæ Theologos in duas sententias extremè oppositas divisit; quibusdam affirmantibus revelationem privatam ad fidem sufficere, aliis verò id negantibus; in quam partem magis communiter inclinant Thomistæ. Existimo tamen utramque sententiam conciliari posse, distinctione adducta duplicis revelationis privatæ, & duplicis fidei, Catholicæ scilicet & Theologicæ. Unde

Dico primò: Si Deus, etiam ut author supernaturalis, revelaret alicui aliquid temporale, sub ratione temporali, quod proinde ad communem Ecclesiæ instructionem & utilitatem non pertineret, neque in Deum referretur, talis revelatio non spectaret ad fidem infusam, supernaturalem, & theologicam, sed ad donum Prophetiæ, vel ad aliud lumen supernaturale, per modum transiuentis communicatum.

Probatum prima pars: De ratione fidei, ut est virtus Theologica, est respicere Deum ut obiectum formale quod, & cætera omnia prout ordinantur ad ipsum: Ergo si aliqua revelarentur à Deo sub ratione temporali, quæ non pertinerent ad religionem Christianam, nec ordinem haberent ad Deum, non attingerentur à fide, ut est virtus Theologica. Consequentia patet. Antecedens probatur, tum ex D. Thoma hic art. 1. dicente: *Nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad Deum*: tum etiam exemplo spei & caritatis, quæ etiam sunt virtutes Theologicæ: nam quidquid per spem spectatur, & per caritatem diligitur, est in ordine ad Deum ut obiectum formale quod.

Confirmatur: Fides in hoc distinguitur à prophetia, quod illa per se respicit aliquid æternum,

ista verò aliquid temporale, ut docet idem S. Doctor in 3. dist. 24. quæst. 1. art. 1. quæstionc. 1. ad 3. his verbis: *Quamvis prophetia & fides sint de eodem, sicut de passione Christi, non tamen secundum idem: quia fides formaliter respicit passionem ex parte illa quæ subest aliquid æternum, scilicet in quantum Deus est passus; hoc autem quod temporale est, respicit materialiter: sed prophetia contra. Ergo quando Deus revelat aliquid temporale sub ratione temporali, talis revelatio non pertinet ad fidem, sed ad lumen propheticum.*

72. Ex hoc probata manet secunda pars conclusionis, quæ confirmari potest & magis illustrari, hoc discursu. Assensus datus revelationibus privatis ex parte materiæ, non potest pertinere ad dona Spiritus Sancti, vel ad prudentiam infusam: Ergo cum non pertineat ad fidem, ut iam ostendimus, spectare non potest nisi vel ad prophetiam, vel ad aliud lumen supernaturale, per modum transeuntis collatum. Consequentia patet ex sufficienti enumeratione: vix enim aliud assignari potest, à quo eliciatur talis assensus. Antecedens verò probatur: Dona Spiritus Sancti, & prudentia infusa, solum resident in homine iusto, & nullatenus remanent in peccatore, ut docet expressè D. Thomas de donis, infra quæst. 8. art. 4. & 5. & 1. 2. quæst. 68. art. 5. & de prudentia infusa est certum, cum nulla virtus moralis per se infusa in peccatore remaneat: Sed cuilibet homini peccatori potest fieri aliqua revelatio privata ex parte materiæ, ita ut illi præbeat assensum: Ergo assensus datus revelationibus privatis ex parte materiæ, nec ad prudentiam infusam, nec ad dona Spiritus Sancti pertinere potest.

73. Dico secundò: Si Deus alicui in particulari revelaret aliqua, quæ ad Christianam religionem pertinerent, & ad Deum ut authorem supernaturalem reducerentur, talis revelatio, quamvis esset privata ex parte personæ cui fieret, pertineret ad fidem, ut est virtus Theologica, non verò ut Catholica est.

74. Prima pars patet ex dictis in præcedenti assertionem: nam ut aliquid pertineat ad fidem, ut est virtus infusa & Theologica, sufficit quod primæ veritati revelanti innitatur, & Deum ut objectum formale quod respiciat: Sed revelatio alicujus mysterij vel secreti, ad Christianam religionem pertinentis, alicui personæ particulari facta, esset à prima veritate revelante, & Deum ut objectum formale quod respiceret: Ergo ad fidem, ut virtus Theologica est, pertineret.

75. Nec obstat quod talis revelatio à tota Ecclesia non proponeretur, sed alicui personæ privatæ fieret: nam quod aliquid ab Ecclesia ut credendum proponatur, per accidens se habet respectu fidei, ut virtus Theologica est, sicut art. præcedenti §. 1. declaravimus, & patet in Angelis, & primis parentibus, & aliis quibus mysteria fidei non ab Ecclesia proposita, sed à Deo immediate revelata sunt, quæ tamen fide infusa, & virtute Theologica credebantur. Unde quod revelatio divina privatim, aut publicè fiat, est prorsus accidentale respectu fidei, ut est virtus Theologica, licet ut est Catholica & universalis, ad ea tantum se extendat, quæ omnibus generaliter credenda proponuntur, non verò ad illud quod alicui personæ privatæ revelatur.

76. Ex quo probata manet secunda pars, quæ potest confirmari ex Scriptura: nam ad Ephes. 2. fides Catholica dicitur ædificata super fundamentum

A Apostolorum & Prophetarum, id est supra revelationes per eos factas in novo & veteri testamento. Et David Psal. 86. loquens spiritualiter de Ecclesiæ edificio, ait: *Fundamenta ejus in montibus sanctis, id est in Principibus Ecclesiæ.* Et infra: *Dominus narravit in scripturis populorum & Principum: id est communibus, & ab Ecclesiæ Principibus, seu Prophetis & Apostolis, traditis.* Unde Augustinus in Psal. 71. *Sole ex oriente (inquit) montium cacumina prius illustrantur, inde ad colles, & usque ad imas valles, radij luminis derivantur. Montes, excelsæ Prophetarum & Apostolorum anima; & colles, parvula populorum anima: sed ideò montes excipiunt pacem, id est Evangelicam veritatem, ut colles possint excipere justitiam. Quæ est justitia quam colles excipiunt? Fidei veritas, quia justus ex fide vivit. Non autem acciperent minores anima fidem, nisi majores anima, quæ montes dictæ sunt, ab ipsa sapientia illustrarentur: ut possint parvulis trajicere, quod possent parvuli capere.*

Adde quod religio Christiana, & fides Catholica, debent proportionari in attingendo suum objectum, cum fides sit fundamentum religionis Christianæ: Sed religio Christiana solum versatur circa cultum communem quo fidem protestamur, v. g. per usum sacramentorum, aut oblationem sacrificij missæ, vel per ceremonias in tota Ecclesia usitatas, quibus fidem nostram protestamur: Ergo etiam fides, ut Catholica & universalis est, solum versatur circa veritates communes, toti Ecclesiæ à Prophetis & Apostolis propositas. Unde S. Thomas infra quæst. 5. art. 3. in corp. ait: *Formale objectum fidei (ut Catholica est) est veritas prima, secundum quod manifestatur in Scripturis sacris, & doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima.* Et quæst. 171. in prologo docet ad fidem pertinere tantum ea, quæ proponuntur omnibus credenda. Ubi etiam loquitur de fide ut Catholica, non verò ut Theologica est. Item 1. p. quæst. 1. art. 8. ad 2. dicit quod fides nostra innititur revelationi, Apostolis & Prophetis factæ, qui Canonicos libros scripserunt; non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta. Quod etiam de fide, ut Catholica est, debet intelligi.

Ex his facile solves argumenta contra præcedentes conclusiones fieri solita: hæc enim solum probant, revelationes privatas tam ex parte materiæ, quam ex parte personæ, non pertinere ad fidem: vel si fiat mentio de revelationibus privatis solum ex parte personæ, non verò ex parte materiæ, solum convincunt tales revelationes non spectare ad fidem, ut Catholica & universalis est: unde magis confirmant quam infirmant nostram sententiam.

E Ex his etiam intelliges, quod si Deus alicui personæ privatæ veritatem aliquam æternam, & ad Christianam religionem pertinentem, revelaret, fide infusa & Theologica deberet credi ab eo cui fieret talis revelatio, non verò ab aliis quibus eam manifestaret; quia nemo privatas revelationes tenetur credere, nisi illæ à tota Ecclesia ut credenda proponantur.

Querit D. Thomas art. 2. hujus questionis, an objectum fidei sit res aliqua simplex, ut Deus, Trinitas, anima, mundus, Angelus &c. vel complexum, seu compositum per modum enunciabilis, ut Deus est Trinus, Verbum est incarnatum, Christus non est creatura? Et respondet objectum fidei dupliciter considerari posse, nempe ex parte

re creditur; & hoc modo est aliquid simplex & incomplexum; & ex parte credentis; & hoc modo est aliquid complexum per modum enunciabilis: quia cognitio intellectus nostri est per compositionem & divisionem, seu, quod in idem recidit, per affirmationem & negationem; gratia autem, qualis est fides, non destruit, sed potius perficit naturam. Hæc doctrina D. Thomæ est omnino certa, & circa illam nulla se offert celebris difficultas. Unde sit

ARTICVLVS IV.

Utrum obiectum fidei sit necessarium verum, ita ut fidei falsum subesse non possit?

81. **E**X duplici capite concipi potest, quod fidei, ejusque obiecto, falsum subesse possit: primo ex parte Dei dicentis & revelantis, si videlicet posset mentiri, & aliquid falsum nobis ut verum proponere; secundo ex parte hominis credentis, si nimirum posset fide divinam credere aliquid esse verum & revelatum à Deo, quod tamen esset falsum, & ab eo non revelatum, siue si posset uti fide divinam ad eliciendum assensum falsum & erroneum. Unde ad plenam & perfectam propositionem difficultatis resolutionem, hæc duo paragraphis sequentibus breviter examinanda & discutenda sunt.

§. I.

Prima difficultas resolvitur. & Deum nec per se, nec per alium mentiri posse, subindeque nec ex Deo dicente, fidei falsum subesse, demonstratur.

82. **O**lim Priscillianistæ, sic dicti à Prisciliano Episcopo Abulensi, eorum Antesignano, blasphemantes dixerunt Deum esse authorem falsitatis & mendacij: ut inde colligerent licitum esse nobis mentiri, & mendacium firmare juramento, propter servandum secretum. Unde hunc verum inter se dicere solebant:

Iura, perjura, secretum prodere noli.

Inter Catholicos autem aliqui affirmarunt, quod licet Deus de potentia ordinaria non possit mendacium dicere, bene tamen de potentia absoluta, si non per se, saltem per alium. Sic docent Holcor, Aliacensis, & Gabriel, relati à Banne hic art. 3. dub. 1. Quam sententiam, ut apertam blasphemiam, & manifestum errorem, alij Theologi rejiciunt & detestantur. Quare

Dico primo, Deum, etiam de potentia sua absoluta, nec per se, nec per alium mentiri posse, subindeque nec ex Deo dicente fidei falsum subesse.

83. **P**robatur primo ex Scriptura, quæ non minus remouet à Deo mendacium, quam mutabilitatem, cum sic ait Numer. 23. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, neque ut filius hominis, ut mutetur:* Atqui mutatio repugnat Deo absolute: Ergo & mendacium. Item ibi Scriptura non quod de facto contingit affirmat (sunt enim aliqui homines, qui nunquam de facto mentiri sunt, vt B. Virgo) sed describitur Dei, & hominis natura, quod hic ad mendacium est inclinatus, & sæpius mentitur; Deus autem nec mentitur, nec mentiri potest: quod nulli puro homini convenit.

84. **C**onfirmatur ex Apostolo ad Hebræos 6. ubi sic ait: *Volens Deus abundantius ostendere immobi-*

Alitem consilij sui, interposuit iurandum, ut per duas res immobiles (scilicet promissionem, & juramentum) quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus. Ubi docet Deum ex abundanti, id est sine necessitate, addidisse juramentum promissioni suæ, ut ostenderet ejus immobilitatem: quippe quia promissio divina per se sola immobilis est, estque omnino impossibile mentiri Deum, siue promittendo solum, siue jurando; ita ut tam promissio quam juramentum sint duæ res immobiles, quibus singulis impossibile est Deum mentiri. Loquitur autem de impossibilitate absoluta, quia alioquin non haberemus firmissimum solatium, seu fortissimam spem: possemus enim dubitare num Deus esset ulus potentia sua absoluta, si de potentia absoluta mentiri posset, ut postea dicemus.

Probatur secundo ex SS. Patribus, qui docent tam esse impossibile Deum mentiri, quam Deum non esse, aut non esse omnipotentem: Sed absolute impossibile est, Deum non esse Deum, vel non esse omnipotentem: Ergo & illum mentiri. Minor patet: Major probatur ex Athanasio lib. de Incarn. Verbi, ubi asserit *Aburdum esse dicere, Deum posse mentiri: si enim dixit quod perituri sumus, non esset Deus, si non perissemus.* Et Anselmus lib. 1. cur Deus homo cap. 12. *Non sequitur (inquit) si Deus vult mentiri, justum esse se mentiri, sed potius Deum illum non esse.*

CAugustinus etiam lib. 1. de Symbolo cap. 1. hæc scribit: *Deus omnipotens est, & cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest. Quam multa non potest, & omnipotens est? & ideo est omnipotens, quia non potest: nam si mori posset, non esset omnipotens; si mentiri, si falli, si iniquè agere, non esset omnipotens: quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus qui esset omnipotens.* Unde egregie Ambrosius Epist. 17. *Impossibile istud (inquit) non infirmitatis, sed virtutis est, & majestatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus leuitatis errorem.* Similiter D. Thomas 2. ad Timoth. 2. lect. 2. super verba illa Apostoli: *Ille fidelis est, negare seipsum non potest.* hæc scribit: *Ergo Deus non est omnipotens.* Cui objectioni sic respondet: *Respondet deo ex hoc est omnipotens, quod seipsum negare non potest: posse enim deficere, magis pertinet ad impotentiam; quia quod aliquid deficiat à suo esse, est per debilitatem virtutis propria: Christum autem negare seipsum, est deficere à seipso: hoc ergo ipsum quod non potest negare se, est ratio perfecta virtutis.* Absurdum ergo & ridiculum est quod dicunt Adversarij, Deum non posse mentiri de potentia ordinaria, bene tamen de absoluta & extraordinaria; cum mentiri, sicut & peccare, non sit effectus, sed potius defectus potentia, & Deus (ut inquit S. Doctor) ex hoc sit omnipotens, quod mentiri non potest.

E**P**robatur tertio ratione quam insinuant SS. Patres locis adductis, & D. Thomas hic art. 3. in corp. ubi sic ait: *Sub veritate prima non potest stare falsum, sicut neque sub ente non ens, nec malum sub bonitate.* Ex quibus verbis hoc potest argumentum confici: Deus est prima veritas: Sed repugnat primam veritatem mentiri; cum mendacium sit deviatio à veritate, & prima veritas à veritate deviare nequeat, alioquin deficeret à se ipsa, & sic non esset prima veritas & indeficiens: Ergo impossibile est Deum mentiri, etiam de absoluta potentia.

Confirmatur: Si Deus quacumque potentia

85.

86.

86.

87.

mentiri posset, non esset summa veracitas; sicut A non esset summa bonitas, si quicumque potentia peccare posset, & malè agere; major enim esset illa veritas & bonitas, quæ nullâ potentia posset à vero & à recto aberrare: talem verò & tantam veracitatem ac bonitatem non esse possibilem, aut non esse reipsa in Deo, ineptum est, ac Deo injuriosum asserere; cum Deus sit id quo nihil melius & perfectius excogitari potest.

88. Denique suaderi potest conclusio ex absurdo & inconvenienti, quod sequitur ex adversa sententia: si enim Deus mentiri posset de potentia absoluta, tota fides nostra nutaret; quomodo enim scire possemus, quod Deus tali potestate non fuerit usus, quando mysteria fidei revelavit? Quod si B dixeris ipsum revelasse se mentitum non fuisse, de hac revelatione eadem currit difficultas: potuisset enim ex suis secretis & occultis judiciis similiter mentiri in eadem revelatione, quâ se non mentitum dixisset.

89. Non solum autem prædictis testimoniis, & rationibus, demonstratur Deum non posse immediate per seipsum mentiri, sive falsum revelare, sed etiam quod neque per alium id præstare queat: cum enim Deus ipse sit qui loquitur per ministrum, juxta illud 2. Regum 13. *Spiritus Domini locutus est per me.* & sermo ejus per linguam meam: & istud Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis*; quod Deus utatur ministro ad mentiendum, non obstat quominus mendacium in eum referatur, & ipsi attribuitur.

90. Confirmatur: Sicut merè materialiter se habet, quod quis loquatur verbis vel scripturâ, sabindeque obligatio veracitatis eadem omnino est, quocumque modo quis loquatur: ita prorsus materialiter se habet, quod Deus loquatur immediate per se, vel per nuntium suum, cum nuntius sit merum instrumentum, sicut scriptura, vel alia signa.

91. Confirmatur ampliùs: Si non esset omnino impossibile Deum mentiri, etiam per ministros, sequeretur quod nostra fides, quæ divinæ revelationi innititur, non haberet firmum & stabile fundamentum; quia tota ferè Scriptura revelata est nobis ministerio Angelorum, Prophetarum, Apostolorum, & Evangelistarum: Sed hoc non est dicendum: Ergo nec illud.

92. Addo quod si Deus loquitur ad homines per ministros, v. g. per hominem, vel Angelum, immediate loquitur ad aliquem illorum; non potest enim mediâ loqui ad nos, nisi immediate loquatur ad ministrum: Ergo si impossibile est Deum mentiri, aut falsum dicere, loquendo immediate per seipsum, etiam erit impossibile ipsum mentiri loquendo per alium. Vel enim ille idipsum quod ei locutus est Deus referret, aut diceret aliud: si idem referret, mentiente ministro, mentiretur Deus: si verò aliud diceret, solum minister ex seipso mentiretur, non verò Deus per illum: sicut in humanis, quando servus loquitur aliud ab eo quod dominus ipsi præcepit, non mentitur dominus, sed servus.

§. II.

Corollarium notatu dignum.

93. EX dictis inferes, Deum non posse esse causam specialem & directam in nobis assensûs falsi & erronei, ut falsus & erroneus est; licet actum illum pro materiali, seu quantum ad entitatem &

substantiam, causare possit. Ratio patet ex supradictis: Deus enim tam benè est prima veritas, quàm summa bonitas; Sed ex eo quod est summa bonitas, non potest velle & causare aliquid mali sub illa formalitate; etiam in nobis: Ergo etiam ex eo quod est prima veritas, non poterit esse causa directa & specialis in nobis erroris aut falsitatis, sub hac formalitate, licet actum falsum & erroneum pro materiali causare possit. Eadem ratio convincit, Deum non posse alicui habitum erroris, aut falsæ opinionis infundere: cum enim talis habitus per se, & directè in errorem vel falsam opinionem inclinet, Deus illum infundendo, per eum directè inclinaret intellectum in errorem, vel falsam opinionem, quod à summâ bonitate & prima veritate alienissimum est. Ex quo etiam principio in Tractatu de peccatis probari solet, habitum vitiosum non posse à Deo immediate infundi; alioquin in actum pravum, & vitiosum, voluntatem vel appetitum inclinaret.

Dices primò: Habitus erroris producit actibus nostris, ad quos Deus concurrit: Ergo etiam sine nostris actibus Deus posset immediate illum causare.

Sed nego Consequentiam: nam etiam habitus vitij producit actibus nostris, ad quos Deus concurrit, & tamen non potest illum immediate & sine nostris actibus causare in nobis; quia ad actus vitij non concurrit, quatenus mali & vitiosi sunt, sed tantum materialiter & quoad substantiam; quare eodem modo solum concurrit ad productionem habitus vitiosi, qui ex illis actibus resultat. Idem cum proportionem de habitu erroris dicendum est: nam etiam ad actus erroris, qui sunt in nobis, non concurrit Deus directè & formaliter ut erroris sunt, sed tantum materialiter & quoad substantiam.

Dices secundò: Deus in Scriptura profitetur, se improbos in fraudem & errorem inducere: Ergo potest esse causa assensûs falsi & erronei in nobis, vel habitum erroris, aut falsæ opinionis nobis infundere. Consequentia patet: Antecedens probatur ex variis Scripturæ testimoniis: dicitur enim Job 12. *Qui immutat cor Principum; & decipit eos. & errare facit eos sicut ebrios.* Et 1. ad Thesalon 2. *Idem mittit illis (Deus) operationem erroris, ut credant mendacio.* Et 3. Regum 22. *Dei Dominus spiritum mendacij in ore omnium Prophetarum tuorum: ibidemque ait Dominus ad spiritum mendacij, Decipies & pravelebis; egredere. & fac ita.* Denique Ezechiel 14. Deus ait: *Propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum.*

Respondeo negando Antecedens. Ad cujus probationem dico, regulam generalem esse apud Theologos, & Scripturæ Interpretes, quod quotiescumque in Sacra Scriptura dicitur quod Deus velit, præcipiat, aut faciat aliquid malum culpæ, vel erroris, vel falsitatis, hoc semper debet intelligi de permissione, non autem de volitione, aut causalitate positiva: hoc enim in Sacra Scriptura satis usitatum est, ut præcipere & permittere pro eodem usurpentur. Sic quando Christus dixit Judæ, volenti illum tradere, *Quod facis, fac citius*, non illi immane sacrilegium proditiōnis & venditionis præcepit, sed duntaxat permisit, ut docet D. Thomas super illum locum, & Augustinus tract. 61. in Joan. Sic etiam Marci 10. dixerunt Pharisei Christo Domino: *Moses permittit libellum repudiij scribere.* & Christus respondit: *Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum*

ceptum istud. Item Matth. 19. dicunt Pharisei: *Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudij?* Respondit Christus: *Ad duritiam cordis vestri, permisit vobis dimittere uxorem.* Quibus locis, precipere & permittere, pro eodem accipiuntur. Quando ergo in Scriptura dicitur Deum excicare, indurare, decipere, vel in errorem inducere aliquem, hoc non debet intelligi positive, sed negative tantum, seu permissive: quia scilicet, cum Deus malum, & peccatum, aut errorem, vel deceptionem impedire posset, conferendo majora auxilia, & cognitionem clariorem, cum quibus peccatum, deceptio, aut error stare non possent; id tamen suo iusto iudicio non facit, sed peccare & errare permittit.

§. III.

Præcipua objectiones solvuntur.

96. **C**ontra præcedentem conclusionem obijci solent varia Scripturæ testimonia, quæ videntur innuere aliquos Prophetas, vel sanctos viros, Spiritus Sancti instinctu esse mentitos, aut falsum locutos, subindeque Deum, saltem per ministros, posse mentiri, seu falsum asserere. In primis enim 4. Regum 2. Isaias dixit Ezechie Regi: *Morieris tu & non vires*, & tamen supervixit quindecim annos. Secundo Jonas cap. 3. dixit ex parte Dei Ninivitis: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, & tamen non est subversa illa civitas. Tertiò Abraham Genes. 22. consensurus montem ad immolandum Isaac, dixit servis suis: *Expectate hic, ego autem & puer illic usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos*; in quo certè fuit mendacium; nam cum ex præcepto divino veller immolare filium, non poterat sine mendacio dicere, quod filius revertetur ad eos; & tamen instinctu divino locutus est, ac prophetico spiritu, ut docet Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 8. Item idem Patriarcha ex instinctu Dei (ut ibidem asserit Ambrosius) dixit quod Sara non esset sua uxor, sed soror, & ut idem diceret, suavit illi: *Dic quod soror mea es*, ut refertur Genes. 20. Denique Genes. 27. Jacob mentitus est, cum dixit Patri suo Isaac: *Ego sum primogenitus tuus Esau*; & tamen Spiritus Sancti instinctu loquebatur, ut definit Innocentius Papa, in cap. *Gaudemus*, de divorrij.

97. Ad primum responderetur, quod quia Rex Ezechias, juxta ordinem causarum naturalium, tunc moriturus erat, attendendo ad eas præcisè, verè ei dicere oportuit Isaias, *Morieris tu, & non vires*; licet nihilominus de potentia extraordinaria postea supervixerit. Solutio est D. Thomæ 1. p. quæst. 19. art. 7. ad 2. ubi sic ait: *Deus aliquando præannuntiat aliquid futurum, secundum quod continetur in ordine causarum inferiorum, puta secundum dispositionem naturæ, vel meritum; quod tamen non fit, quia aliter est in causa superiori divina: sicut cum prædixit Isaias Ezechie: Dispone domui tue, quia morieris, & non vires; Neque tunc ita evenit, quia ab æterno aliter fuit in scientia & voluntate divina, quæ immutabilis est.*

98. Ad secundum dicendum, prophetiam illam Jonæ fuisse tantum comminatoriam; quod genus prophetiæ non debet impleri, si ille cui fit comminatio, penitentiam agat, ut docet idem S.

Pars IV.

A Doctor 2. 2. quæst. 174. art. 1. & colligitur ex cap. 38. Isaiæ, ubi Dominus dicit: *Si penitentiam egerit gens illa,agam & ego penitentiam super malo quod ego cogitabam facere.* Addo cum Augustino, prophetiam illam aliquo modo fuisse impletam; nam per Jonæ prædicationem, flantibus mœnibus & domibus, Ninive subversa est in pravis moribus.

B Ad tertiam respondet Adrianus quodlib. 1. art. 1. quem sequitur Magister Cano, lib. 2. de locis Theol. cap. 4. quod Abraham mentitus est in illis verbis; sed id non fecit ex instinctu Dei, sed ex motivo proprio, ut celaret sacrificium Isaac filij sui. Neque enim (inquiunt) omnia Patriarcharum & Sanctorum dicta, vel facta, debent aut possunt à peccato excusari, ut exempla de Davidis adulterio, & litteris Uriæ datis, de Samsonis amore erga Dalilam, de Judæ accessu ad Thamar, de Petri negatione, similibusque, manifestè demonstrant.

Sed hæc responsio displicet: quia D. Ambrosius lib. de Abraham cap. 8. & S. Augustinus lib. de mendacio cap. 1. excusant Abraham à mendacio, & docent ipsum Spiritus Sancti instinctu prophetaisse, neque contra mentem locutum fuisse, cum dixit: *Postquam adoraverimus, ego & puer revertemur ad vos*, quia sperabat filium suum brevi post immolationem ad vitam revocandum, ut implerentur promissiones de illo factæ. Quod significat Paulus ad Hebræos 11. sic dicens, *Fide Abraham obtulit Isaac, arbitrans quod & à mortuis suscitare potens est illum.*

Ad illud quod subjungitur de Sara, quam dixit esse suam sororem, responder D. Thomas loco citato, ex Augustino in quæstionibus super Genesim, quod Abraham dicens Saram esse suam sororem, veritatem voluit celari, & non mendacium dici; soror enim dicitur, quia filia patris erat: unde & ipse Abraham dicit Genes. 20. *Verè soror mea est filia patris mei, & non matris meæ, quia scilicet ex parte patris ei attinebat.* Addit Isidorus, quod olim uxores, sorores à maritis vocabantur, quod etiam nunc solent facere aliqui mariti: unde Abraham loco citato Genesim solum voluit, quod Sara secum nomine fratris uteretur, & nomen mariti taceret, ut nec ipse occideretur, nec illa captiva duceretur. Quod autem postea Abimelech conquestus sit, quod illum deceptum, nihil probat: quia potius ipse se decepit, non intelligens modum illum colloquendi inter uxoratos.

Ad quartum similiter dicendum est, Jacob non fuisse mentitum, cum dixit patri, *Ego sum primogenitus tuus*; quia primogenita de jure ei debebantur, idque duplici titulo, nempe ob venditionem, & Dei decretum Rebecce significatum, quando ei revelatum est, fore ut major serviret minori. Nec etiam mentitus est, cum dixit, *Ego sum Esau*; tum quia personam ejus gerebat, unde erat Esau representatione externâ, ut loqui solent qui in theatris personam aliquam repræsentant: tum quia se appellabat Esau, non in persona, sed in jure; sicut Joannes dictus est Elias, non in persona, sed in spiritu; & sicut Paulus ad Roman. 9. ait omnes fideles, & in Christum credentes, esse Israëlitas, & filios Abraham. Addo cum Augustino lib. contra mendacium cap. 10. quod Jacob tunc gerebat figuram Christi Domini, qui in similitudinem peccatorum factus est, sicut Jacob hardinis pelibus vestitus, similitudinem gerebat Esau: unde subdit, verba illa Jacob, *Ego sum*

Ec

Esau, non fuisse mendacium, sed mysterium. Similia habet D. Thomas loco supra citato, ubi ait *In Scriptura sacra inducuntur aliquorum gesta, quasi exempla perfectæ virtutis, de quibus non est estimandum, eos fuisse mentios: si que tamen in eorum dictis appareant, qua mendacia videantur, intelligendum est, ea figuratiter & prophetice dicta fuisse.* Et 3. p. quæst. 55. art. 4. ad 1. *Non omne (inquit) quod fingimus, mendacium est, sed quando illud fingimus quod nihil significat, tunc est mendacium: cum autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis: alioquin omnia que à sapientibus viris, vel etiam à Domino, figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur. . . . sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio, ad aliquam rem significandam.*

§. I V.

Solvitur argumentum ex ratione petitum.

102. **C**ontra eandem conclusionem potest hoc argumentum obijci. Licet Deus sit beatitudo & vita per essentiam, potest tamen in natura assumpta pati, & mori: Ergo pariter, licet sit prima veritas in dicendo, nihilominus in natura assumpta mentiri & fallere poterit.

103. Sed negatur consequentia & paritas: magnum enim inter falsitatem & mendacium ex una parte, & passibilitatem ac mortem ex alia, discrimen intercedit: nam ut ait D. Thomas 3. p. quæst. 1. art. 1. ad 3. omnes aliæ rationes, quibus creatura à creatore differt, & à Dei sapientia instituta sunt, & ad Deum tanquam ad ultimum finem ordinantur: at verò falsitas, mendacium, & culpa, non sunt instituta à Dei sapientia, nec ad Deum ut ad primam veritatem, vel ad ultimum finem ordinantur, sed potius ab illo avertunt: unde impossibile est divinum suppositum illas assumere, etiam in aliena natura.

104. Explicatur & magis illustratur hæc responsio: Falsitas & malitia sunt mala naturæ intellectualis, ut talis est, nec ad bonum finem ordinari possunt, subindeque nec induere rationem boni; sed potius avertunt à Deo, qui est prima veritas, & summa bonitas, & illi directè opponuntur, ac proinde privant bono divino: infirmitates autem, puta dolor, & cruciatus, ac ipsa mors, nec à Deo avertunt, aut illo privant, nec sunt mala naturæ intellectualis, quæ talis, sed sunt particula quædam mala naturæ sentientis, quæ ad bonum finem ordinari possunt. Unde licet Deus possit pati, & mori in natura assumpta, non tamen mentiri, aut peccare: maxime, quia cum actiones præsertim morales, sint suppositorum, si Deus in natura assumpta mentiretur, vel peccaret, tale mendacium, vel peccatum, divino supposito tribueretur.

105. Instabis: Amphibologia, seu æquivocatio, est quædam species mendacij, cum tam bene ordinetur ad decipiendum, ac mendacium: Sed Christus interdum amphibologiâ, & æquivocatione usus est: Ergo Verbum divinum in natura assumpta etiam mentiri potest. Major patet: Minor probatur primò ex illo Joan. 7. ubi Christus rogantibus consanguineis ut ascenderet templum, respondit: *Ego non ascendam.* Quam responsionem fuisse ambiguam, ex eo constat, quod cum nihilominus postea ascenderit, non manifestè, sed occultè, necessariò fatendum est in illis verbis, *Non ascendam*, alium sensum à Christo fuisse inten-

tum, quàm illum, qui ab auditoribus ejus existimabatur: putabant enim ipsum negare absolute quod ascenderet, ipse verò non negabat absolute se ascensurum, sed cum addito, licet verbis non expresse, scilicet publice & palam. Secundò eadem Minor suadet ex Marci cap. 13. ubi Christus interrogatus à Discipulis de die iudicij, respondit: *De die autem illa, vel hora, nemo scit, neque Angeli in celo, neque Filius hominis.* Quæ responsio vera esse non potuit, nisi intelligeretur à Christo in sensu diverso ab eo quem ejus verba præ se ferunt: unde expostores dicunt communiter, sensum illorum verborum, juxta Christi intentionem, fuisse, nescit Filius hominis ut dicat, & revelat. Pro solutione hujus instantiæ

Notandum est, duobus modis posse aliquem uti amphibologiâ, seu æquivocatione: Primò formaliter, quando scilicet non adsunt aliquæ circumstantiæ, ex quibus audiens devenire possit in cognitionem significationis, vel sensus verborum à loquente intenti: Secundò materialiter, quando nimirum adsunt aliquæ circumstantiæ, quæ facile manifestare possint, in quem sensum vox, vel propositio amphibologica, usurpetur à dicente, ita ut vir prudens possit facile hoc agnoscere, licet audiens, ob negligentiam considerationis circumstantiarum illarum, mentem loquentis non intelligat. Hoc posito.

C Ad instantiam respondeo, quod amphibologia, seu æquivocatio formalis, est quædam species mendacij, non verò illa quæ est solum materialis: licet enim ille qui amphibologiâ materiali utitur, proferat verba in sensu non communi, sed particulari, eo ipso tamen quod adsint circumstantiæ, quæ possunt sensum illum particularem audiendi indicare, quod ille in alio sensu verba illa accipiat, non provenit ex loquente, nec ex æquivocatione, tanquam ex causa per se, sed solum ex negligentia auditoris, qui noluit vexari in consideratione circumstantiarum, quæ poterant illi indicare verum sensum verborum à loquente intentum. Unde ad primum exemplum de Christo, dico eum in illa responsione, quæ negavit consanguineis se ascensurum, usum fuisse æquivocatione & amphibologiâ, non formali, sed materiali: ex circumstantia enim petitionis eorum, quæ consistebat in hoc quod palam ascenderet templum, ut in eo manifestaret se mundo, poterant, si attendissent, sufficienter intelligere, in eodem sensu Christum respondisse, se non ascensurum, nempe palam & publice, sed tantum in occulto. Vel ut ait Tolerus, particula *Non*, sumitur pro *Nondum*, juxta id quod mox additur: *Tempus meum nondum est impletum.* id est, nondum venit tempus meum ascendendi.

E Similiter ad secundum dico, Christum in illa responsione, quæ negavit Apostolis se diem iudicij scire, æquivocatione tantum materiali usum fuisse: ex circumstantia enim personæ, hanc responsionem proferentis, quæ eos docuerat, omnia quæ pater habet, filium similiter habere, & aliorum plurium, quæ ipsis ab ea revelata fuerant, poterant sufficienter intelligere, si voluissent attendere, eum non negare absolute se scire diem iudicij, sed solum cum aliqua restrictione, verbis quidem non expressa, sed tamen ab eo subintellecta, & manifestabili per circumstantiam personæ proferentis.

§. V.

Alia difficultas resolvitur. & per accidens, sive ex parte credentis, non posse fidei subesse falsum, demonstratur.

Dico secundo, fidei non posse subesse falsum, etiam per accidens, sive ex parte credentis. Probatur: Ut fidei per accidens, sive ex parte credentis, falsum subesse posset, deberet homo posse illud credere, fide non tantum humanā, sed etiam divinā: Atqui licet ex ignorantia invincibili putet illud esse verum, & à Deo revelatum, non tamen potest ipsum credere fide divinā, sed tantum humanā: Ergo non potest, etiam per accidens, sive ex parte credentis, fidei subesse falsum. Major constat: Minor verò probatur. Non potest quis uti fide divinā ad eliciendum assensum falsum & erroneum: Sed si posset credere fide divinā aliquid falsum, eo ipso uteretur tali fide ad eliciendum assensum falsum & erroneum: Ergo non potest homo aliquid falsum credere fide divinā. Minor constat: actus enim quo quis credit aliquid falsum, licet existimatum verum, est assensus falsus & erroneus. Major verò probatur primò ex D. Thoma hic art. 3. ubi sic discutit: *Nihil subest alicui potentie vel habitudini aut etiam actui, nisi mediante ratione formali objecti: sicut color videri non potest, nisi per lucem, aut conclusio sciri non potest, nisi per medium demonstrationis. Dicitur est autem quod ratio formalis objecti fidei est veritas prima: unde nihil potest ostendere sub fide, nisi inquantum stat sub veritate prima, sub qua nullum falsum stare potest; sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate. Quibus verbis S. Doctor hanc rationem insinuat: Quidquid attingit habitus fidei, debet necessario cadere sub ejus ratione formali sub qua: Sed nullum falsum potest cadere sub ratione formali sub qua fidei, nimirum divinā revelatione; cum Deus non possit mentiri, nec aliquid falsum revelare, ut §. 1. ostendimus: Ergo habitus fidei non potest aliquid falsum attingere, nec proinde aliquis potest uti fide ad eliciendum assensum falsum & erroneum.*

Secundo probatur eadem Major: Si fides esset principium assensus falsi & erronei, Deus esset causa falsitatis & erroris, saltem mediatè; non minus quàm si lumen naturale, & habitus primorum principiorum, essent causa assensus falsi & erronei, talis error & falsitas in Deum ut authorem reducerentur: Sed hoc non est admittendum: Ergo nec illud.

Dices: Ars sophistica est à Deo: Sed illa inclinat ad falsum, & ad decipiendum: Ergo aliquis habitus ad falsum inclinans, potest esse à Deo.

Respondeo concessà Majori, negando Minorem: ars enim sophistica solum docet intelligere, & cavere fallacias, non verò ad fallendum inclinatur: imò nulla potest dari ars, quæ ad mentiendum, vel decipiendum inclinet; quia ut docet S. Thomas infra quæst. 95. art. 1. ad 2. & quæst. 169. art. 2. ad 4. post D. Chrysostomum homil. 50. in Math. non sunt veræ artes dicendæ, quæ non sunt de bono & necessario objecto.

Probatur tertio: Virtus intellectualis non potest inclinare ad falsum assensum: Sed fides est virtus intellectualis: Ergo ad falsum assensum inclinare nequit, nec in ipsum influere. Minor est certa: Major verò suadet. Omnis virtus debet

Tom. IV.

A esse perfectio suæ potentie in ordine ad suum obiectum; sicut virtus moralis, quæ est in voluntate, vel appetitu, ipsum perficit ad bonum attingendum: Sed obiectum intellectus est verum: Ergo omnis virtus intellectualis perficit intellectum in ordine ad verum, subindeque ad falsum inclinare non potest. Unde S. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 2. ad 3. ait: *Soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum.* Ex quo ibidem infert, opinionem & suspensionem non esse virtutes intellectuales, quia indifferenter se habent ad verum vel falsum.

Quartò: Lumen fidei est singularis quædam participatio divini luminis, & quasi inchoatio luminis beatifici, & ut ait D. Bernardus, *Voluntaria quædam & certa prelibatio nondum propalata veritatis*: Ergo sicut lumen divinum, & beatificum, ad verum sic determinata sunt, ut falsum assensum producere nequeant, nec ad ipsum intellectum inclinare, ita & lumen fidei.

Denique probatur eadem Major: Si lumen fidei posset esse causa assensus falsi, non esset consentaneum fini qui à Deo intenditur in ejus infusione, scilicet ut homines eo mediante summa cum fiducia & certitudine captivent intellectum in obsequium Dei: posset enim homo aliquando in tali captivitate & obsequio decipi, credendo verum id quod falsum est, subindeque non teneretur summam in eo habere fiduciam: Ergo &c.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Potest aliquis elicere actum virtutis moralis, vel Theologicæ, circa illud quod prudenter existimat esse materiam talis virtutis, quamvis de facto non sit ejus materia: Ergo etiam potest quis elicere actum fidei divinæ circa illud, quod prudenter judicat à Deo revelatum esse, licet de facto revelatum non sit; subindeque fidei potest subesse falsum per accideps & ex parte credentis. Consequentia videtur legitima à paritate rationis. Antecedens verò variis exemplis suadet: Potest enim quis elicere actum misericordie circa pauperem fictum, quem verum pauper existimat; & adorare hostiam, quam prudenter existimat esse consecratam, quamvis ex malicia sacerdotis consecrata non sit. Idem patet in virtutibus Theologicis: nam si aliquis diligit hominem, propter sanctitatem quam in eo esse existimat, tunc actus dilectionis procedit ex vera charitate Theologica, etiam si ille non sit sanctus, sed hypocrita. Item qui existimaret invincibiliter Deum esse videndum oculis corporeis, & hanc visionem speraret ut præmium suorum operum, actum spei eliceret, quamvis in re non ita sit.

Respondeo concessò Antecedente, negando consequentiam & paritatem: hoc enim inter virtutes quæ sunt in intellectu, & eas quæ resident in appetitu aut voluntate, reperitur discrimen, quòd primæ excludunt totaliter falsum, non autem secundæ, ut declarat D. Thomas hic art. 3. ad 1. his verbis: *Dicendum quod quia verum est bonum intellectus, non autem est bonum appetitus virtutis, ideo omnes virtutes quæ perficiunt intellectum, excludunt totaliter falsum; quia de ratione virtutis est quod se habeat solum ad bonum. Virtutes autem perficientes partem appetitivam, non excludunt totaliter falsum: potest enim aliquis*

Ec ij

secundum iustitiam aut temperantiam agere, habens aliquam falsam opinionem de eo circa quod agit: & ita cum fides perficiat intellectum, spes autem & charitas appetitivam partem, non est similis ratio de eis.

117. Circa quam doctrinam Cajetanus hæc Novitio Theologo suggerit, ut intelligat quomodo falsa opinio stare possit cum operatione iustitiæ, & aliarum virtutum moralium: *Animadvertite (inquit) quod contingit aliquem falso credere absque culpa sua, aliquem sibi esse debitorem, vel econverso, & operari ad illum secundum iustitiam; & similiter credere se non indigentem cibo aut potu, & operari secundum temperantiam, & sic de aliis. Et videbis virtutes appetitivas non totaliter excludere falsam opinionem de eo circa quod agitur, ut in littera dicitur.* Ex quibus habes manifestam differentiam quæ inter virtutes morales & intellectuales reperitur: illæ enim non versantur circa verum, sed circa bonum, & consequenter non respiciunt per se & formaliter veritatem, & possunt secum admittere per accidens aliquam falsitatem; istæ verò, cum perficiant intellectum in ordine ad cognitionem veri, nullam etiam per accidens admittunt falsitatem. Unde D. Thomas §. præcedenti citatus, ait quod *si illi habuit virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum.* Sicut ergo, ut aliquid cognoscatur per intelligentiam, aut scientiam, non sufficit ut iudicetur esse sic cognoscibile, & verum, sed requiritur ut revera ita cognoscibile & verum sit: ita ad hoc ut aliquid fide divinâ credatur, non satis est, quod prudenter existimetur à Deo revelatum esse, sed præterea requiritur ut sit revera à Deo revelatum, atque adeo verum.

118. Dices: Prudentia est virtus intellectualis, & tamen potest ferri in falsum; prudenter enim existimare possum pecunias Joannis esse meas, & ut tales elargiri pauperibus; item prudentia dicitur adorandam esse hostiam quam elevat sacerdos, & tamen hoc iudicium potest esse falsum; nam potest contingere, ut revera non sit consecrata, aut propter defectum potestatis, si qui illam elevat non est verè baptizatus, aut sacerdos, vel propter defectum intentionis, quia noluit eam consecrare: Ergo licet fides sit virtus intellectualis, ei tamen per accidens, & ex parte credentis, potest subesse falsum, credendo aliquid esse revelatum à Deo, licet de facto revelatum non sit.

119. Respondeo quod licet prudentiæ possit subesse falsum speculative, non tamen falsum practicè, quia est virtus intellectualis practica: unde licet iudicium illud speculativum, quo iudico pecunias non meas, esse meas, vel hostiam esse consecratam, quæ revera consecrata non est, sit falsum; istud tamen iudicium practicum & prudentiale, quo iudico me posse facere eleemosynam ex pecuniis, quas prudenter iudico esse meas, vel adorare hostiam, quam prudenter iudico esse consecratam, practicè verum est; unde potest esse regula rectæ operationis: fides verò, ut infra dicemus, simul practica & speculativa est, & sic ei nec practicè, nec speculative falsum subesse potest.

120. Obijcies secundo: Si Episcopi alicuius provincie proponerent aliquid tanquam de fide divina, quod tamen non esset de fide, tunc quilibet de populo, præsertim rustici, tenerentur illud credere: Sed non fide duntaxat humanâ, quandoquidem ipsis proponeretur credibile fide divinâ: Ergo fide

A divina, & per consequens fieri potest, quod fides divina per accidens, & suppositâ aliquâ falsâ existimatione, in falsum inclinet.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: in illo enim casu rustici non tenerentur credere fide divinâ quæ ipsis proponerent Episcopi ut fide divinâ credenda, sed fide duntaxat humanâ, quia si essent falsa, non essent credibilia fide divinâ, sed tantum humanâ.

Si autem inistes, & dicas, quod si illi rustici dissentirent tali propositioni, non essent hæretici formaliter, sed tantum virtualiter & argutivè: quia existimantes illam esse veram, & à Deo revelatam, atque ut talem ab Ecclesia propositam, eo ipso quod illi dissentirent, essent ita dispositi quantum ad affectum, ut divino testimonio, & Ecclesiæ propositioni, nollent præbere assensum, subindeque si non in re, saltem quantum ad affectum, censerentur hæretici.

Respondeo quod rustici illi, tali propositioni dissentientes, non essent hæretici formaliter, sed tantum virtualiter & argutivè: quia existimantes illam esse veram, & à Deo revelatam, atque ut talem ab Ecclesia propositam, eo ipso quod illi dissentirent, essent ita dispositi quantum ad affectum, ut divino testimonio, & Ecclesiæ propositioni, nollent præbere assensum, subindeque si non in re, saltem quantum ad affectum, censerentur hæretici.

Obijcies tertio: Fides antiquorum fuit quod Christus esset nasciturus, & hæc fides duravit in multis usque ad prædicationem Evangelij: Sed Christo jam nato, etiam ante Evangelij promulgationem, falsum erat Christum nasciturum: Ergo fidei potest subesse falsum per accidens, & ex parte credentis. Item unum de pertinentibus ad fidem est, ut credamus sub sacramento altaris verum Christi corpus contineri: Sed contingere potest, quando non rectè consecratur, quod non sit ibi verum corpus Christi, sed solum panis: Ergo fides per accidens ad falsum ferri & extendi potest.

Ad primam instantiam respondet S. Thomas hic art. 3. ad 3. quod hoc ad fidem credentis pertinebat post Christi nativitatem, quod crederet enim quandoque nasci: sed illa determinatio temporis in qua decipiebatur, non erat ex fide, sed ex conjectura humana; possibile est enim ex conjectura humana hominem fidelem falsum aliquid estimare, sed quod ex fide falsum existimet, hoc est impossibile. Unde sicut si quis continuaret actum, quo vult dare eleemosynam, ut sublevarer miseriam pauperis, & postea, perseverante hoc proposito, affectaret simul inanem gloriam, talis actus, quantum ad substantiam semper procederet à misericordia, modus tamen eius esset à vana gloria, & inordinato affectu: ita pariter, si Judæus ante nativitatem Christi haberet hunc actum, *Christus nascetur*, illumque post Christi nativitatem continuaret, talis assensus post Christi nativitatem, esset quidem à fide, quantum ad substantiam, sed modus eius ab alio habitu petendus esset, scilicet ab humana opinione & conjecturis, quibus potest subesse falsum.

Ad secundam respondet idem S. Doctor in solutione ad 4. quod fides credentis non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando rectè fuerit consecratum: unde si non sit rectè consecratum, fidei non suberit propter hoc falsum.

Circa quam doctrinam bene monet Cajetanus, ut diligenter advertas, ne dum audis quod fides non respicit has vel illas species, sed hoc solum quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis

sensibilis, incidat in errorem dicentium, quod hostia quæ adoranda offertur in Ecclesia, sub conditione solum, nempe si est verè consecrata, non verò absolute, adoranda sit: ad hoc enim ut fidelis eam absolute adorare teneatur, sufficit quod habeat certitudinem moralem, quod verè consecrata sit, talis enim certitudo sufficit ad iudicium prudentiale, quod est proxima regula dirigens in suis operationibus omnes virtutes morales, inter quas præcipuum tenet locum religio.

126. Obijciens quartò: Potest erri syllogismus in quo una ex præmissis sit vera, & de fide, & altera falsa, subindeque conclusio etiam sit falsa, ut si quis Eutychianus argumentaretur sic: *In quocumque est unica hypostasis, est unica natura: atqui in Christo est unica hypostasis: ergo est unica natura:* Sed tunc assensus conclusionis falsæ proficitur tanquam effectus ab assensu præmissarum: Ergo cum una ex illis sit de fide, assensus fidei, saltem ut cum alio actu falso conjunctus, in falsum influere & inclinare potest.

127. Propter hoc argumentum Magister Victoria in manuscriptis super art. 3. hujus quæstionis docet, quod sicut Deus, qui est summa bonitas, causat defectus naturales, v. g. claudicationem tibiarum, mediatè & indirectè, id est mediâ causâ secundâ deficiente; ita fides, sive assensus illius, mediatè, & indirectè, mediante scilicet alio actu falso, cui potest esse conjunctus, in actum falsum influere potest.

128. Sed hæc doctrina displicet alijs Thomistis, & meritò: Nam nulla causa potest influere in aliquem effectum, etiam per accidens, mediatè, aut indirectè, nisi contineatur aliquo modo sub objecto formali causalitatis illius, ut constat inductivè in omni causa: Sed sub objecto formali fidei nullatenus potest contineri actus falsus, ut supra ostendimus: Ergo fides in illum, etiam per accidens, mediatè, aut indirectè, influere nequit.

129. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio, exemplo adducto de divina causalitate: nam licet Deus dicatur causa aequalitatis & entitatis, cum qua conjungitur defectus, sive naturalis, sive moralis, non tamen dicitur, etiam per accidens, mediatè, aut indirectè, causa defectus naturalis, vel moralis: unde in nullo sensu potest verificari, quod Deus sit causa peccati, quamvis sit causa actus & entitatis peccati; & hoc non aliâ ratione, nisi quia nullus defectus, sive moralis, sive naturalis, continetur sub objecto formali causalitatis divinæ, ut fuscè ostendimus in Tractatu de voluntate Dei. Pariter ergo, si sub

130. objecto formali fidei nullatenus falsum contineatur, impossibile erit quod fides in aliquem assensum falsum influat, etiam per accidens, mediatè, vel indirectè. Addo quod cum ex vero semper sequatur verum, ex assensu fidei, qui semper est verus, nunquam potest sequi falsa conclusio. Unde

Respondent secundò Bannez, Serra, & alij ex nostris Thomistis, in prædicto syllogismo propositionem, quæ est de fide, esse quidem causam assensus conclusionis, quantum ad substantiam, sed non quoad modum, seu falsitatem. Sicut (inquiunt) cum aliquis egregius scriptor utitur calamo non bene aptato ad scribendum, scriptio quantum ad substantiam, in scriptorem, ut in causam principalem, modus verò seu deformitas ejus, in defectum instrumenti reducitur.

Tom. IV.

A Sed hæc etiam solutio displicet: quia in quolibet syllogismo præmissæ, quæ influunt in conclusionem, eam causant non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad unionem extremitatum, quæ sit in illa ex vi unionis illarum cum medio, quæ in præmissis facta est: Sed veritas, vel falsitas conclusionis, consistit in illa unione extremitatum quæ sit in illa, ex vi unionis illarum cum medio, quæ in præmissis facta est: Ergo si in prædicto syllogismo ambæ præmissæ effectivè influant in conclusionem, eam causant, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quoad modum, seu falsitatem quæ in illa reperitur. Unde hac reiectâ solutione,

B Ad objectionem respondeo, quod in prædicto syllogismo conclusio falsa nullo modo causatur à propositione fidei, sed solum à propositione naturali falsâ, & à mala applicatione intellectus, malè detorquentis propositionem veram, & de fide certam, ad conclusionem falsam & erroneam: verum enim per se non tendit nec inclinat nisi in verum, nec nisi veri semen est, & principium, & per accidens est, ac contra ipsius naturam, quod ad assensum falsum detorqueatur.

Dices: Causalitas assensus præmissarum circa assensum conclusionis, in eo solum consistit, quod posito assensu præmissarum, & netitiâ bonæ illationis, necessitetur intellectus ad assentiendum conclusioni, saltem specificativè, ita ut non possit dissentire, stante illo assensu: At hoc totum reperitur in discursu facto ex una propositione fidei: Ergo talis propositio causat, saltem partialiter, assensum conclusionis falsæ, subindeque in falsitatem influit.

C Respondeo negando Majorem: causalitas enim conclusionis non in eo solum consistit, sed ulterius requirit, ut assensus præmissarum, non solum ex applicatione discurrentis, sed etiam per se sit principium in quo veritas conclusionis ex natura rei contineatur, tanquam in semine naturali, valente per se ad illam eliciendam, & vim suam exercente per bonam illationem. At hoc non fit in syllogismo adducto, sed ipsemet discurrens, per malam applicationem assensus veri, est sibi ipsi causa assensus falsi: neque enim eoducit per se assensus verus, neque in eo continetur virtualiter assensus falsus, ut neque falsa propositio continetur virtualiter in vera; sed per accidens eodetorqueatur per abusum malè applicantis, & malè connectentis assensum verum cum alio assensu falso, qui per se ducit ad falsam conclusionem.

ARTICULVS V.

E *Utrum obscuritas pertineat ad rationem formalem fidei divinæ?*

DIVUS Thomas art. 4. hujus quæstionis docet, objectum fidei esse non visum, quia est cognitum per extrinsecam revelationem primæ veritatis. Cujus doctrinæ occasione Theologi quærun in præfenti, quomodo obscuritas, seu ratio non visi, pertineat ad formalem rationem fidei divinæ? Pro cuius intelligentia.

Notandum est, quod duplex obscuritas, seu ratio non visi, potest in ipsa fide distingui; altera ex parte objecti formalis, seu medij cui inniditur, & consistit in eo quod tale medium, tamen causat

Ee iij